

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу
Приймачова Андрія Едуардовича на тему
«Трансформація пріоритетів державної соціальної політики в Україні в
умовах війни та повоєнного відновлення»,
яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Відгук підготовлено на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, документи із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення трансформаційних процесів у системі державної соціальної політики України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Сучасний етап розвитку української держави характеризується масштабними соціальними викликами, пов'язаними з війною, зростанням соціальної вразливості населення, демографічними втратами, руйнуванням соціальної інфраструктури та необхідністю забезпечення соціальної стабільності суспільства.

У таких умовах особливого значення набуває пошук ефективних механізмів публічного управління соціальною сферою, здатних забезпечити адаптацію системи соціального захисту до кризових викликів, підвищення якості соціальних послуг, розвиток адресної підтримки населення та зміцнення соціальної безпеки держави.

Актуальність дослідження посилюється також тим, що процес повоєнного відновлення України потребує не лише відбудови економіки та інфраструктури, а й формування нової моделі соціальної політики, орієнтованої на відновлення людського потенціалу, соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб і ветеранів війни, забезпечення соціальної згуртованості та сталого розвитку держави.

Крім того, важливість обраної теми визначається необхідністю адаптації системи державної соціальної політики України до європейських стандартів соціального управління, впровадження сучасних цифрових механізмів надання соціальних послуг та розвитку сервісно-орієнтованої моделі держави.

Таким чином, дисертаційне дослідження є своєчасним, актуальним та має важливе значення як для розвитку теорії публічного управління, так і для практики вдосконалення державної соціальної політики України в умовах сучасних суспільних трансформацій.

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження виконане відповідно стратегічних ініціатив

Національної ради з відновлення України від наслідків війни у межах реалізації низки тем науково-дослідних робіт: «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (№ держреєстрації 0122U002375), «Цифрова трансформація публічного управління» (№ держреєстрації 0122U002236), в процесі виконання яких автор розробив пропозиції щодо надання соціальних послуг в громадах.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Для розв'язання окресленого наукового завдання у дисертації коректно визначено об'єкт і предмет дослідження (стор. 24), його мету (стор. 23). Здобувачем поступово вирішено низку завдань за відповідною структурно-логічною схемою дослідження, що сприяло реалізації поставленої мети.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені, зокрема, використанням широкої джерельної бази за темою дисертації: список використаної літератури налічує 296 найменувань, з них 95 – англійською мовою (с. 256–286).

Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження і обраними методами дослідження. Це дозволило здобувачу сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які лягли в основу його наукових розвідок. Для дисертації характерна системність та ясність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та впливають з викладеного матеріалу.

Зазначене дозволяє констатувати, що отримані паном А.Е. Приймачовим в ході роботи над дисертацією наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що мають наукову новизну, зокрема:

уперше:

– обґрунтовано концептуальний підхід до розуміння трансформації соціальної політики України як процесу формування кризово-адаптивної моделі соціального захисту, що поєднує традиційні інструменти соціального забезпечення з новими механізмами управління соціальними ризиками, зокрема цифровізацією соціальних послуг, розширенням адресної соціальної підтримки та інтеграцією міжнародних програм допомоги; яка спрямована на формування ефективної системи управління соціальною сферою, здатної забезпечити підвищення соціальної безпеки, зміцнення суспільної згуртованості та створення передумов сталого розвитку України в умовах повоєнної трансформації;

удосконалено:

– систематизацію нормативно-правових актів, що регулюють функціонування соціальної політики України у період воєнного стану, зокрема запропоновано авторську класифікацію нормативно-правових змін у сфері соціальної політики в умовах воєнного стану, що передбачає виокремлення чотирьох основних груп змін: антикризових, соціально-компенсаційних, інституційно-адаптивних та інноваційно-цифрових. Такий підхід дозволяє більш

системно розглядати трансформаційні процеси у сфері соціальної політики; підходи до адаптації міжнародного досвіду формування трансформаційної соціальної політики, з урахуванням особливостей функціонування системи публічного управління України та специфіки воєнних і післявоєнних викликів;

дістали подальшого розвитку:

– наукове обґрунтування ролі нормативно-правового регулювання як ключового інструменту адаптації соціальної політики до умов воєнних криз. Доведено, що у період воєнного стану нормативно-правова база соціальної сфери виконує не лише регулятивну функцію, але й виступає важливим механізмом забезпечення соціальної стабільності та підтримання суспільної стійкості; теоретичні положення щодо еволюції та сучасних концепцій розвитку соціальної політики, зокрема у контексті переходу від традиційної моделі соціального захисту до парадигми трансформаційної соціальної політики, зокрема обґрунтовано, що трансформаційна соціальна політика формується як новітня парадигма ПУ, спрямована на подолання структурних нерівностей, формування інклюзивних інституцій та забезпечення сталого розвитку. У цьому контексті набуло подальшого розвитку трактування трансформаційної соціальної політики як системного процесу, що інтегрує принципи соціальної справедливості, рівності, участі, розширення можливостей та екологічної сталості. Наукову новизну становить концептуалізація взаємозв'язку між цими принципами як цілісної аналітичної рамки, що дозволяє оцінювати ефективність соціальної політики не лише за економічними, але й за соціально-інституційними критеріями; методичні підходи до формування стратегічних напрямів удосконалення соціальної політики України у контексті післявоєнного відновлення, орієнтовані на забезпечення соціальної згуртованості, відновлення людського потенціалу та зміцнення соціальної безпеки держави, зокрема запропоновано методичний підхід до оцінювання трансформації соціальної політики в умовах воєнних криз на основі інтегрального індексу соціальної стійкості.

Наведене вище дозволяє зробити висновок, що здобувач продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, а поставлене наукове завдання успішно виконано.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Структурно дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 293 сторінки, із них 255 сторінок основного тексту, список використаних джерел, додатки. Робота містить 5 рисунків, 12 таблиць.

Структура роботи є добре продуманою, матеріал викладений логічно та послідовно, науковою мовою. Детальне вивчення тексту дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань, поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання матеріалу за темою дослідження.

У розділі 1 – «Теоретико-методологічні засади дослідження трансформації державної соціальної політики» (стор. 30-92) – здобувачем здійснено теоретико-методологічне осмислення концепцій та моделей соціальної політики, парадигми трансформаційної соціальної політики.

Автором доведено, що трансформація державної соціальної політики є об'єктивно необхідним процесом у контексті сучасних глобальних викликів. Її ефективність визначається здатністю інтегрувати інклюзивні, адаптивні та науково обґрунтовані підходи до управління соціальними процесами. Встановлено визначальну роль партисипативного врядування у підвищенні ефективності соціальної політики. Удосконалено підходи до інтерпретації участі громад як інституційного механізму, що забезпечує підвищення легітимності управлінських рішень, їх відповідність реальним соціальним потребам та ефективність реалізації соціальних програм. Це дозволяє розглядати партисипативність не лише як демократичний принцип, але і як функціональний інструмент підвищення результативності політики.

Методологічно обґрунтовано доцільність застосування інтегративного підходу до дослідження трансформації соціальної політики, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу. Наукова новизна полягає у розширенні методологічної рамки шляхом включення принципу триангуляції як базового інструменту забезпечення валідності результатів та виявлення взаємозв'язків між соціальними витратами, доступом до державних послуг і показниками соціального добробуту.

Розділ 2 – «Інституційно-правові та функціональні трансформації соціальної політики в зарубіжних країнах» (стор. 93-164) – містить підсумки аналізування світового досвіду трансформації соціальної політики. Автор доводить, що поглиблення емпіричного аналізу соціальної політики потребує звернення до конкретних національних кейсів, які дозволяють не лише ілюструвати відмінності між моделями, але й виявити особливості їх трансформації в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Показано, що аналіз пріоритетів соціальної політики держав, що демонструють різні траєкторії соціально-економічного розвитку, є необхідною умовою формування науково обґрунтованих підходів до реформування вітчизняної системи публічного управління соціальною сферою. Разом з класичними європейськими моделями, автор звертається до досвіду інших країн. Ізраїль, Республіка Корея, Китайська Народна Республіка та Республіка Індія є показовими прикладами того, як національна специфіка – культурна, демографічна, ідеологічна та інституційна – визначає архітектуру соціальних систем, їхні цілі та механізми реалізації. Попри радикальні відмінності між собою, ці держави об'єднує спільне прагнення до поєднання динамічного економічного зростання із задоволенням зростаючих соціальних потреб населення.

У науковій літературі соціальна політика цих держав часто розглядається поза межами класичних типологій Еспінг-Андерсена, оскільки вони не вписуються цілком ані в ліберальну, ані в консервативно-корпоративістську, ані в соціал-демократичну модель. Натомість кожна з них формує власний

гібридний інституційний дизайн, де елементи державного патерналізму, конфуціанської культури взаємної відповідальності, ринкової гнучкості та адресного соціального захисту переплітаються у своєрідний синтез. Дослідження автором цих моделей дозволяє розширити аналітичний горизонт і виявити нові варіативні траєкторії побудови ефективної соціальної держави в умовах незахідних суспільств.

Надбанням цього розділу є визначення автором конкретних практик, які можуть бути імplementовані в Україні з метою удосконалення соціальної політики.

У розділі 3 – «Стратегічні напрями модернізації державної соціальної політики в період війни та повоєнного відновлення в Україні» (стор. 155-265) – автором наведено результати виконання чотирьох наукових завдань дослідження: визначення впливу воєнного стану на зміну пріоритетів та інституціональної конфігурації державної соціальної політики; оцінювання сучасного стану реалізації соціальної політики та ефективність механізмів соціального захисту населення в умовах війни; розроблення авторської концептуальної моделі трансформаційної соціальної політики в умовах воєнного стану; обґрунтування напрямів удосконалення механізмів реалізації соціальної політики України у контексті післявоєнного відновлення.

Основні наукові результати, які отримано здобувачем дисертаційного дослідження опубліковано в 11 наукових публікаціях, серед яких: 1 стаття у зарубіжному виданні, 4 статті у фахових виданнях України, розділ у колективній монографії; 5 публікацій у матеріалах науково-комунікативних заходів.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження мають для галузі публічного управління та адміністрування важливе наукове та практичне значення:

– наукове значення дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад дослідження трансформації пріоритетів соціальної політики в умовах війни та повоєнного відновлення. У роботі обґрунтовано кризово-адаптивну модель соціального захисту, що поєднує традиційні інструменти соціального забезпечення з новими механізмами управління соціальними ризиками; запропоновано авторську класифікацію нормативно-правових змін у сфері соціальної політики в умовах воєнного стану, що передбачає виокремлення чотирьох основних груп змін: антикризових, соціально-компенсаційних, інституційно-адаптивних та інноваційно-цифрових; удосконалено підходи до адаптації міжнародного досвіду формування трансформаційної соціальної політики, з урахуванням особливостей функціонування системи публічного управління України та специфіки воєнних і післявоєнних викликів;

– практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих положень, моделей та рекомендацій у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства під час формування й реалізації соціальної політики в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції, які отримано за результатами дисертаційного дослідження, були враховані і використані у діяльності: Павлоградської міської ради під час реалізації заходів у сфері соціального захисту (довідка про впровадження від 01.04.2026 № 74); Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» – у процесі підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (удосконалення та актуалізація змісту робочих програм з освітніх компонентів спеціальностей 231 Соціальна та молодіжна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та 281 Публічне управління та адміністрування (ОП «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти) (довідка про впровадження від 25.02.2026 № 12-22/05) (Додаток Б).

Зазначене вказує і на значущість результатів дослідження для суспільства.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, а також звіту, щодо перевіряння тексту дисертаційної роботи за допомогою корпоративного онлайн сервісу Strike Plagiarism, рекомендованого МОН України для закладів вищої освіти, порушень академічної доброчесності не встановлено. У разі використання ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

У цілому дисертація справляє позитивне враження, проте є окремі положення, які потребують уточнення або спонукають до дискусії.

1. У дисертаційному дослідженні ґрунтовно проаналізовано теоретико-методологічні засади трансформації соціальної політики, однак доцільним було б більш детально розкрити співвідношення понять «соціальна стійкість», «соціальна безпека» та «соціальна резильєнтність» у контексті сучасних підходів публічного управління.

2. Тема дисертації є широкою і багатоаспектною, емпірична база роботи – переважно нормативно-правові акти, офіційна статистика та звіти міжнародних організацій – досить потужна. При цьому, у роботі відсутні первинні соціологічні дані щодо сприйняття соціальних послуг їх отримувачами, результати глибинного інтерв'ю з представниками органів управління соціальною сферою.

3. Автор слушно акцентує увагу на цифровізації соціальної сфери, проте в роботі доцільно було б більш повно висвітлити ризики цифрової нерівності між регіонами та окремими соціальними групами населення.

4. У роботі детально розглянуто нормативно-правове забезпечення соціальної політики в умовах воєнного стану, однак недостатньо уваги приділено аналізу впливу міжнародних донорських програм на трансформацію системи соціального захисту України.

5. Автором переконливо обґрунтовано необхідність сервісно-орієнтованого підходу у соціальній політиці, однак потребують подальшого уточнення механізми оцінювання якості соціальних послуг в умовах децентралізації.

Висловлені зауваження відтворюють творчий характер роботи, суттєво не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження А.Е. Приймачова, та характеризують значну складність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Приймачова Андрія Едуардовича «Трансформація пріоритетів державної соціальної політики в Україні в умовах війни та повоєнного відновлення» є цілісним самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування. За результатами вивчення тексту роботи і публікацій автора можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація Приймачова Андрія Едуардовича відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її автор, Приймачов Андрій Едуардович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»

д.держ.упр., професор

Наталія СОРОКІНА